

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
Кафедра педагогіки

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Дидактика вальдорфської школи

(шифр і назва навчальної дисципліни)

рівня вищої освіти третього (освітньо-наукового)

галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

освітня програма Освітні, педагогічні науки

шифр за навчальним планом 1.10

Харків – 2020 рік

Робоча програма розроблена на підставі навчальної програми «Дидактика вальдорфської школи», затвердженої на засіданні Вченої ради ХНПУ імені Г. С. Сковороди протокол № 4 від «30» червня 2020 року

Розробники: Іонова Олена Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики викладання природничо-математичних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

Лупаренко Світлана Євгенівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри педагогіки
Протокол від. “_28_” серпня 2020 року № 1__

Завідувач кафедри

доктор педагогічних наук, професор
Золотухіна С. І.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни			
		денна форма навчання		заочна форма навчання	
Кількість кредитів – 5	Галузь знань: 01 Освіта/педагогіка	Вибіркова			
	Напрямок підготовки				
Модулів – 2	Спеціальність: 011 <u>Освітні, педагогічні науки</u>	Рік підготовки:			
		3-й	3-й		
Загальна кількість годин - 150		Семестр			
		V	VI	V	VI
Тижневих годин (денна форма): аудиторних – 50 самостійної роботи – 100 Тижневих годин (заочна форма): аудиторних – 20 самостійної роботи – 130	Третій освітньо-науковий рівень: доктор філософії	Лекції			
		8	8	4	4
		Практичні, семінарські			
		16	18	6	6
		Лабораторні			
		Самостійна робота			
		50	50	65	65
Індивідуальні завдання					
Вид контролю: Залік – 2 год.					

2. Мета, завдання, результати навчання

Робоча навчальна програма вибіркової навчальної дисципліни "Дидактика вальдорфської школи" складена відповідно до освітньої програми підготовки фахівців третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, галузі знань 01 Освіта, спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Предмет вивчення навчальної дисципліни – теорія і практика вальдорфської педагогіки.

Міждисциплінарні зв'язки: найтісніше дидактика вальдорфської школи пов'язана із загальною педагогікою, психологією, філософією освіти, культурологією, соціальною педагогікою, історією педагогіки, порівняльною педагогікою, методиками викладання дисциплін за фахом.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Дидактика вальдорфської школи» є систематизувати теорію й узагальнити досвід здійснення вальдорфських підходів до освіти особистості задля формування здатності здобувача здійснювати аналіз педагогічних явищ та процесів, розв'язувати

комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності.

Завдання: у результаті вивчення навчальної дисципліни «Історія світової та вітчизняної педагогічної думки» здобувач освіти повинен **опанувати компетентності:**

ІК здатність на основі концептуальних методологічних знань здійснювати аналіз педагогічних явищ, процесів, конструювати нові цілісні знання, ідеї, розв'язувати комплексні проблеми в науково-дослідницькій, педагогічній діяльності з урахуванням національного і світового досвіду;

ЗК4 здатність обґрунтовувати культурно-антропологічні смисли та ідеї Європи, питання інтеркультурної комунікації та антропологічного виміру мультикультуризму, а також національних традицій у контексті інтернаціоналізації та становлення культури суспільства знань;

ЗК6 здатність сприймати, аналізувати й інтерпретувати нову освітню інформацію з наукових джерел українською/іноземними мовами, узагальнювати її та робити аргументований виклад у зв'язній формі під час апробації результатів дослідження;

ЗК10 здатність виявляти прогресивні освітні ідеї світової та вітчизняної педагогічної спадщини, порівнювати, виокремлювати цінні доробки дослідників, аналізувати їх і творчо використовувати у професійній діяльності;

ФК11 уміння проводити історико-педагогічний аналіз джерельної бази досліджуваної проблеми, переосмислювати знання й досвід, представлені в історико-педагогічному та компаративному дискурсі, застосовувати їх у власному науково-педагогічному дослідженні, визначати перспективи творчого використання;

ФК18 знання інноваційних освітніх тенденцій і напрямів, наукових засад управління й забезпечення якості освіти, способів їх реалізації в практиці загальної середньої та вищої школи.

Результати навчання:

ПРН1 продемонструвати знання онтології, гносеології, основних напрямів історико-філософської думки, класичної та сучасної, вітчизняної і світової філософії;

ПРН8 аналізувати змістове забезпечення освітнього процесу в ЗВО, визначати шляхи його оновлення, критично оцінювати практичне значення нововведень у вищій школі, самостійно продукувати ідеї;

ПРН10 оптимізувати вибір форм, методів, технологій навчання і виховання у ЗВО з урахуванням оновлення освітніх програм, проводити моніторинг досягнутих результатів;

ПРН13 критично оцінювати існуючі системи освіти і програми виховання, досвід професійних практик, представлених в історико-педагогічному дискурсі;

ПРН17 використовувати досягнення педагогічної інноватики у власній науковій та педагогічній діяльності, осмислювати теоретичну і практичну значущість освітніх нововведень, генерувати і презентувати власні інноваційні ідеї.

3. Тематика навчальної дисципліни за модулями та темами

Модуль 1. Світоглядні засади вальдорфської школи

Тема 1.1. Людинознавство як основа вальдорфської школи

Уявлення про людину в основних напрямках філософії та психології. Антропософія: проблема пізнання людини в дослідженнях Р. Штайнера. Взаємозумовленість фізичних і психічних процесів в людині. Педагогічна антропологія Р. Штайнера. Фактори розвитку особистості.

Тема 1.2. Психологічні основи вальдорфської школи

Антропософський образ людини як основа дитячої, підліткової, юнацької психології. Особливості вікової періодизації у вальдорфській педагогіці. Основні періоди становлення людини у віці від народження до раннього дорослішання (21-й рік життя). Вікова психологія вальдорфської педагогіки та сучасна психологічна наука. Основні підходи до учнів з різними темпераментами.

Модуль 2. Дидактика вальдорфської школи як фактор формування цілісної особистості

Тема 2.1. Специфіка змісту освіти вальдорфської школи

Специфіка навчальних планів і навчальних програм вальдорфської школи. Загальні вимоги до відбору змісту вальдорфської освіти. Забезпечення розвитку всіх сфер (розумової, емоційно-почуттєвої та вольової) психіки. Реалізація розвивальної та виховної функції навчання. Урахування закономірностей розвитку особистості, її вікових та індивідуальних особливостей

Тема 2.2. Особливості форм і методів організації навчально-виховного процесу

Ритмічна побудова процесу навчання й виховання. Викладання методом «епох». Навчання без стандартних підручників. Художньо-образне та науково-теоретичне (феноменологічне) викладання. Місце, роль уроку та інших форм організації навчання. Специфіка оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності та загального розвитку школярів.

Тема 2.3. Методика викладання шкільних дисциплін

Цілі, завдання, вимоги до відбору змісту навчальних дисциплін і шляхи їх реалізації. Вальдорфські підходи до навчання учнів рідної мови. Навчання математики, природознавчих дисциплін за вальдорфськими методиками. Методика викладання іноземних мов. Методика навчання малювання форм, живопису, евритмії, трудового навчання тощо.

Тема 2.4. Салютогенез і розвиток дитини: навчання як «терапія»

Психолого-педагогічні основи збереження здоров'я школярів у вальдорфській школі. Практична діяльність вальдорфської школи із забезпечення здоров'язбереження учнів. Результати вальдорфської освіти.

Тема 2.5. Особливості управління вальдорфської школою

Основні форми самоврядування: педагогічна колегія (щотижневі вчительські конференції) та батьківсько-вчительське правління. Роль особистості вчителя, його відповідальності й ініціативності в реалізації

вальдорфських підходів. Класний учитель: принцип авторитету. Антропософсько-антропологічна та соціально-практична підготовка вальдорфського вчителя. Самовиховання педагога.

Тема 2.6. Використання вальдорфських підходів у сучасній вітчизняній школі

Можливості, особливості використання вальдорфських форм і методів навчання у сучасній вітчизняній школі. Навчання дорослих.

4. Розподіл годин/тем за видами занять

Назви тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		Аудиторні	Лекції	Практичні (семинарські)	Лабораторні	Самостійна робота		Аудиторні	Лекції	Практичні (семинарські)	Лабораторні	Самостійна робота
Модуль 1. Світоглядні засади вальдорфської школи												
Тема 1.1. Людинознавство як основа вальдорфської школи	26	8	2	6		18	26	4	2	2		22
Тема 1.2. Психологічні основи вальдорфської школи	34	10	4	6		24	34	4	2	2		30
Разом за модулем 1	60	18	6	12		42	60	8	4	4		52
Модуль 2. Дидактика вальдорфської школи як фактор формування цілісної особистості												
Тема 2.1. Специфіка змісту освіти вальдорфської школи	18	6	2	4		12	18	2		2		16
Тема 2.2. Особливості форм і методів організації навчально-виховного процесу	12	6	2	4		6	12	2	2			10
Тема 2.3. Методика викладання шкільних дисциплін	16	6	2	4		10	16	2	2			14
Тема 2.4. Салютогенез і розвиток дитини: навчання як «терапія»	16	6	2	4		10	16	2		2		14
Тема 2.5. Особливості управління вальдорфської школою	14	4	2	2		10	14	2		2		12
Тема 2.6. Використання вальдорфських підходів у сучасній вітчизняній школі	14	4		4		10	14	2		2		12
Разом за модулем 2	90	32	10	22		58	90	12	4	8		78
УСЬОГО	150	50	16	34		100	150	20	8	12		130

5. Тематичний план лекцій

№ з/п	Назва теми лекції	Кількість годин денна форма (заочна)	Форма проведення (оглядова, проблемна та ін.)	Завдання для студентів до лекції
Модуль 1. Світоглядні засади вальдорфської школи				
1.	Тема 1.1. Людинознавство як основа вальдорфської школи	2 (2)	Лекція-візуалізація	Вивчити рекомендовану навчальну та наукову літературу
2	Тема 1.2. Психологічні основи вальдорфської школи	4 (2)	Оглядова	Вивчити рекомендовану навчальну та наукову літературу
Модуль 2. Дидактика вальдорфської школи як фактор формування цілісної особистості				
3	Тема 2.1. Специфіка змісту освіти вальдорфської школи	2	Лекція-візуалізація	Вивчити навчальні плани і програми вальдорфських шкіл
4	Тема 2.2. Особливості форм і методів організації навчально-виховного процесу	2 (2)	Лекція-візуалізація	Вивчити рекомендовану навчальну та наукову літературу
5	Тема 2.3. Методика викладання шкільних дисциплін	2 (2)	Лекція-візуалізація	Вивчити рекомендовану навчальну та наукову літературу
6	Тема 2.4. Салютогенез і розвиток дитини: навчання як «терапія»	2	Проблемна лекція	Вивчити рекомендовану навчальну та наукову літературу
7	Тема 2.5. Особливості управління вальдорфської школою	2	Лекція-візуалізація	Вивчити рекомендовану навчальну та наукову літературу

Тематичний план практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми заняття	Кількість годин денна форма (заочна)	Форма проведення	Завдання для студентів до заняття
Модуль 1. Світоглядні засади вальдорфської школи				
1	Тема 1.1. Людинознавство як основа вальдорфської школи	6 (2)	Семінарське заняття	Підготувати повідомлення про образ дитини у

				вальдорфській педагогіці
2	Тема 1.2. Психологічні основи вальдорфської школи	6 (2)	Семінарське заняття	Підготувати повідомлення про особливості розвитку дітей: від 0 до 7 років, від 7 до 14 років, від 14 до 21 року
Модуль 2. Дидактика вальдорфської школи як фактор формування цілісної особистості				
2	Тема 2.1. Специфіка змісту освіти вальдорфської школи	4 (2)	Семінарське заняття	Повідомлення про особливі предмети вальдорфської школи: евритмія, малювання форм
3	Тема 2.2. Особливості форм і методів організації навчально-виховного процесу	4	Семінарське заняття	Скласти план виробничої практики для випускника вальдорфської школи
4	Тема 2.3. Методика викладання шкільних дисциплін	4	Семінарське заняття	Знайти у літературі або скласти вірш-речення для учня, виходячи з його індивідуальних особливостей.
5	Тема 2.4. Салютогенез і розвиток дитини: навчання як «терапія»	4 (2)	Семінарське заняття	Розповісти про педагогічно доцільний досвід здоров'язбереження особистості у вальдорфській школі
6	Тема 2.5. Особливості управління вальдорфської школою	2 (2)	Семінарське заняття	Зробити порівняльний аналіз діяльності класного керівника традиційної школи та класного вчителя вальдорфської школи
7	Тема 2.6. Використання вальдорфських підходів у сучасній вітчизняній школі	4 (2)	Семінарське заняття	Зробити аналіз діяльності однієї з українських вальдорфських шкіл

Тематичний план самостійної роботи студента

№ з/п	Назва теми	Години	
		денна форма	заочна форма

Модуль 1. Світоглядні засади вальдорфської школи			
1	Тема 1.1. Людинознавство як основа вальдорфської школи	18	22
2	Тема 1.2. Психологічні основи вальдорфської школи	24	30
	Разом за модулем 1	42	52
Модуль 2. Дидактика вальдорфської школи як фактор формування цілісної особистості			
3	Тема 2.1. Специфіка змісту освіти вальдорфської школи	12	16
4	Тема 2.2. Особливості форм і методів організації навчально-виховного процесу	6	10
5	Тема 2.3. Методика викладання шкільних дисциплін	10	14
6	Тема 2.4. Салютогенез і розвиток дитини: навчання як «терапія»	10	14
7	Тема 2.5. Особливості управління вальдорфської школою	10	12
8	Тема 2.6. Використання вальдорфських підходів у сучасній вітчизняній школі	10	12
	Разом за модулем 2	58	78
	Усього	100	130

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Форми роботи	Оціночні форми	Бали денна форма (заочна форма)
Модуль 1. Світоглядні засади вальдорфської школи				
1	Антропософія як світоглядна основа вальдорфської педагогіки	Виступ доповіддю, бесіда	3 Доповіді, повідомлення	4 (6)
2	Навчання і виховання дітей різного віку: від народження до 7 років, від 7 до 14 років, від 14 до 21 року	Виступ доповіддю, бесіда	3 Доповіді, повідомлення	6 (6)
Модуль 2. Дидактика вальдорфської школи як фактор формування цілісної особистості				
3	Вальдорфська школа – школа мистецтва та школа праці	Виступ доповіддю, вправи, демонстрація, бесіда	3 Доповіді, повідомлення	6 (8)
4	Спеціальні предмети вальдорфської школи: малювання форм та евритмія	Виступ доповіддю, демонстрація, бесіда	3 Доповіді, повідомлення	6 (8)
5	Диференціація навчання на старшій ступені вальдорфської школи. Вивчення сучасних (промислових та аграрних) технологій. Проектування у вальдорфській школі як засіб розвитку особистості. Оцінювання навчальних досягнень учнів у вальдорфській школі	Виступ доповіддю, бесіда, демонстрація	3 Доповіді, повідомлення, план виробничої практики, вірш	6 (8)

6	Вальдорфські здоров'язбережувальні освітні технології	Виступ доповіддю, бесіда	з	Доповіді, повідомлення	4 (6)
7	Питання самоврядування у вальдорфській школі	Виступ доповіддю, бесіда, демонстрація	з	Доповіді, повідомлення	4 (4)
8	Шляхи впровадження вальдорфських підходів у сучасну освітню практику	Виступ доповіддю, бесіда, демонстрація	з	Доповіді, повідомлення	4 (6)

Контроль та оцінювання результатів навчання

Контроль та оцінювання результатів навчання здійснюється згідно з Положенням про організацію освітнього процесу у ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

Поточний контроль передбачає підготовку та активну участь здобувачів у практичних (семінарських), виконання та захист самостійної роботи, виступи із доповідями, повідомленнями, підсумковий контроль успішності навчання - залік.

Розподіл балів, які отримують здобувачі денної і вечірньої форм навчання

Поточне оцінювання								Сам. роб.	Залік	Сума
Модуль 1		Модуль 2								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8			
4	4	2	2	2	2	2	2	40	40	100

T1, T2, T3, T4, T5, T6, T7, T8 - теми.

Участь в дискусії, обговорення проблемних питань на лекції - 1 б.

Наукове повідомлення на семінарському занятті - 1,5 б.

Самостійна робота за визначеними темами, захист проблемно-пошукового завдання - 4-6 б.

Залік - 40 б.

Розподіл балів, які отримують здобувачі заочної форми навчання

Поточне оцінювання								Сам. роб.	Залік	Сума
Модуль 1		Модуль 2								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8			
1	1	1	1	1	1	1	1	52	40	100

T1, T2, T3, T4, T5, T6, T7, T8 - теми.

Участь в дискусії, обговорення проблемних питань на лекції - 0,5 б.

Наукове повідомлення на семінарському занятті - 1 б.

Самостійна робота за визначеними темами, захист проблемно-пошукового завдання - 6-8 б.

Залік - 40 б.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види	Оцінка за національною шкалою для заліку
------------------------	--

навчальної діяльності	
90-100	Зараховано
82-89	
74-81	
64-73	
60-63	
35-59	Не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінки знань

Оцінка за національною шкалою	Критерії навчальних досягнень	Сума балів за всі види навчальної діяльності
Зараховано	Здобувач показав глибокі, системні знання з курсу та вміння їх використовувати з відповідними обґрунтуваннями. Виявляє творчі здібності, уміє самостійно поставити знаходити і представляти необхідний для занять інформаційний матеріал. Показав володіння основними поняттями з дисципліни. Вірно та логічно відповідає на запитання.	90-100
Зараховано	Студент засвоїв більше половини навчального матеріалу, виявляє розуміння основоположних ідей вальдорфської педагогіки, підтверджує їх прикладами самостійно і логічно відтворює фактичний і теоретичний навчальний матеріал, але надає недостатньо переконливі відповіді.	74-89
Зараховано	Студент виявляє розуміння матеріалу з курсу. На репродуктивному рівні використовує знання, зрідка наводить конкретні приклади їх реалізації у практичних ситуаціях.	60-63
Незараховано з можливістю повторного складання	Студент володіє деякими поняттями курсу, фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу. Не може розкрити особливості впровадження педагогічно цінних ідей вальдорфської педагогіки в сучасну освітню практику.	35-59
Незараховано з обов'язковим повторним вивченням	Студент майже не володіє знаннями і вміннями з навчальної дисципліни. Відтворює дуже незначну частину навчального матеріалу. Не може навести приклади практичного застосування ідей	0-34

дисципліни необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс	вальдорфської педагогіки, розкрити їхній здоров'язберігаючий потенціал.	
---	--	--

Питання до заліку

1. Антропософський образ людини.
2. Проблема пізнання людини у дослідженнях Р. Штайнера.
3. Утілення ідей антропософії в педагогіці.
4. Соціальний аспект вальдорфської педагогіки.
5. Штайнер-педагогіка як система всебічного гармонійного розвитку особистості.
6. Особливості вікової періодизації у Штайнер-педагогіці.
7. Дитина від народження до зміни зубів.
8. Вальдорфський дитячий садок.
9. Дитина від зміни зубів до статевого дозрівання.
10. Психологія підлітків. Виховання і навчання як «терапія».
11. Людина після статевого дозрівання.
12. Основні підходи до визначення і виховання темпераменту людини.
13. Структура системи вальдорфської освіти.
14. Зміст освіти у вальдорфській школі.
15. Особливості форм і методів навчання у вальдорфській школі.
16. Ритмічна організація навчально-виховного процесу як засіб усебічного розвитку дітей.
17. Викладання методом «епох»
18. Навчання без підручників.
19. Художньо-образне викладання – універсальний засіб виховання дітей до статевої зрілості.
20. Викладання іноземних мов у вальдорфській школі.
21. Феноменологічний методи викладання у вальдорфській школі.
22. Вивчення рідної мови у вальдорфській школі.
23. Вивчення предметів естетичного циклу у вальдорфській школі.
24. Викладання предметів ремісничого циклу у вальдорфській школі.
25. Вивчення математики у вальдорфській школі.
26. Вивчення дисциплін природознавчого спрямування у вальдорфській школі.
27. Методи навчання в середніх і старших класах вальдорфської школи.
28. Місце і роль уроку. Інші форми організації навчально-виховного процесу у вальдорфській школі.

29. Специфіка оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності й загального розвитку школярів у вальдорфській школі.
30. Навчання як терапія у вальдорфській школі.
31. Навчання дорослих (за ідеями антропософії).
32. Роль особистості вчителя в реалізації ідей Штайнер-педагогіки.

Інформаційні джерела для вивчення дисципліни

Базова

1. Ионова Е. Вальдорфская педагогика: теоретико-методологические аспекты. Х. : «Бизнес Информ», 1997. 300 с.
2. Ионова О. М. Педагогіка Рудольфа Штайнера. *Курс лекцій з порівняльної педагогіки*. Харків: ХНПУ імені Г.С.Сковороди, 2007. С.206–216.
3. Ионова О.М., Партола В. В. Формування інтелектуальних умінь молодших школярів (на прикладі вальдорфської школи). Харків : Цифрова друкарня №1, 2013. 191 с.

Допоміжна

1. Ионова О.М. Ідеї вальдорфської педагогіки в сучасній освіті. *Інновації в освіті: інтеграція науки і практики*: зб. наук.-метод. праць / за заг. ред. О.А.Дубасенюк. Житомир: ФОП Левковець, 2014. С.374–436.
2. Ионова О. Салютогенетичний підхід до підготовки майбутніх педагогів. *Педагогіка, психологія та методико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2015. № 2. С. 34-42.
3. Карп'як О. Людяна освіта: Вальдорфські школи в Україні. *BBC Україна*. 2013. 25 вересня. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2013/09/130925_waldorf_school_ko
4. Лукашенко О. Проблема збереження здоров'я молодших учнів у вальдорфській педагогіці: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Харків, 2009. 20 с.
5. Лупаренко С. Вальдорфські засоби розвитку пізнавальної активності молодших школярів: навчально-методичні матеріали для вчителів початкової школи, студентів, аспірантів, викладачів педагогічних вищих навчальних закладів. Харків: ХНПУ імені Г.С.Сковороди, 2007. 50 с.
6. Лупаренко С. Вальдорфські методи навчання і виховання в початковій школі. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*: зб. наук. праць. Київ: Інститут Педагогіки АПН України, Інститут реклами, 2009. Вип. 11. С. 64-67.
7. Лупаренко С. Реалізація пріоритету антропології у навчально-виховному процесі початкової вальдорфської школи. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2011. № 8. С. 64-66.
8. Лупаренко С. Розвиток пізнавальної активності молодших школярів засобами вальдорфської педагогіки: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук: спец. 13.00.09 «Теорія навчання». Харків, 2008. 20 с.
9. Програми для вальдорфських шкіл України. 10—11 класи / за заг. ред. С. Г. Крамаренко. К. : Генеза, 2012. 271 с.
10. Тищенко К. Вальдорфська освіта: у пошуках духовності й свободи. *Українська правда*. 2011. 11 січня. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2011/01/11/70089/>

Інформаційні ресурси

<http://www.mon.gov.ua/> – Офіційний сайт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України;

<http://www.pu.ac.kharkov.ua/> – Сайт Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди;

<http://nbuv.gov.ua/> – Сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського;

<http://www.dnpb.gov.ua/> – Сайт Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського;

<http://korolenko.kharkov.com/> – Сайт Харківської державної наукової бібліотеки імені В.Г. Короленка;

<http://www.osvita.org.ua/> – Освітній портал – освіта в Україні, освіта за кордоном;

<http://ostriv.in.ua/> – Освітній шкільний інтернет-портал «Острів знань»;

<http://www.edu-post-diploma.kharkov.ua/> – Офіційний сайт Комунального вищого навчального закладу «Харківська академія неперервної освіти»;

<http://guonkh.gov.ua/> – Офіційний сайт Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації;

<http://dytynawaldorf.com.ua/articles-list/dytynka2/> – сайт вальдорфського журналу "Дитина".

Обладнання, устаткування та програмне забезпечення спеціалізованих комп'ютерних лабораторій, які забезпечують виконання навчального плану за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Найменування комп'ютерної лабораторії, її площа, кв. метрів	Кількість персональних комп'ютерів із строком використання не більше восьми років	Найменування пакетів прикладних програм (у тому числі ліцензованих)
Комп'ютерна лабораторія 213-Б, 72,9 кв. метри	R-line Intel Celeron – 10 шт., R-line Intel Pentium – 1 шт., Ноутбук Asus X80L – 1 шт., Мультимедійне обладнання: колонки Microlab B72 (1) проектор MP78ST.	Windows 7, Windows XP , Microsoft Office 2003, 7-zip, Adobe Reader, ESET Smart Security, GeoGebra , GIMP 2, Google Chrome, InkScape, KMPlayer, Lazarus, Mozilla Firefox, Notepad, Opera, Poly, Python, Scratch, Sublime Text 2, Sweet Home 3D, Unreal Commander, WinDjView, ACD/ChemSketch (Freeware)

Глосарій

Активно практичні проекти – певні види робіт, невеликі дослідження, що виконуються школярами у вальдорфській школі з метою отримання реального досвіду взаємодії зі світом.

Антропософська концепція розвитку людини – освітньо-філософська концепція, яка базується на таких основних положеннях: єдність тілесно-душевно-духовного буття; зв'язок складників психіки з фізіологічною організацією людини (мислення – з нервово-почуттєвою системою, емоцій і почуттів – зі системою органів дихання та кровообігу, волі – зі системою обміну речовин і органів руху); взаємозумовленість фізіологічного, душевного і духовного розвитку в ритмі семи років.

Вальдорфська педагогіка (Штайнер-педагогіка) – педагогіка, яка базується на освітній філософії Рудольфа Штайнера, засновника антропософії, і наголошує на ролі уяви (фантазії) у навчанні, прагненні об'єднати інтелектуальний, практичний та художній розвиток учнів.

Диференційований підхід для дітей із різними типами темпераменту – використання вчителем різних прийомів розповіді та пояснення, що мають особливий вплив на кожного учня, та виконання диференційованих завдань.

Евритмія – один із навчальних предметів у вальдорфській школі, мистецтво руху, засноване на закономірностях мовлення і музики, і є одним із способів виразу поетичного і музичного в русі та просторі.

Малювання форм – специфічно вальдорфський предмет, який можна трактувати як підготовку до письма, як початок геометрії (геометричного малювання) і як художню діяльність (образотворче мистецтво).

Ритмізація навчально-виховного процесу у вальдорфській школі – це планування окремих уроків, розподіл занять протягом дня, року з урахуванням природного ритму варіювання свідомості дитини та психології її сприйняття, що забезпечує економічну спрямованість використання психічних і фізичних сил учня та індивідуальний підхід до нього.

Художньо-образне навчання – основний метод навчання в початковій вальдорфській школі, що передбачає шлях пізнання через естетичне, гармонійне об'єднане художнє та наукове пізнання, веде до розуміння цілісної дійсності, готовності активно її створювати і зберігати людську природу.